

BİREYLERİN TERÖR ÖRGÜTÜNE KATILMASINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR ALAN ÇALIŞMASI: PKK/KCK ÖRNEĞİ

A Field Study on Factors that Affect Individuals' Decision to Join the Terrorist Organization: The PKK/KCK Case

Süleyman Özeren*
M. Alper Sözer**
Oğuzhan Başıbüyük***

Özet

Terörle ilgili çalışmalar genelde makro düzeyde olmaktadır. Özellikle terör örgütlerine katılan bireylere ve bilgilerine ulaşılabilmemesinin zorluğu, yakalanan örgüt mensuplarına cezaevlerinde ulaşılmamasının zorluğu mikro düzeyde çalışmalar yapılmasının önündeki en büyük engellerdir. Doğal olarak bu zorluklar, bu alanda yapılan çalışmaların çok az sayıda kalmasına neden olmaktadır. Bu çalışma, bireylerin PKK/KCK bölücü terör örgütüne katımına etki eden faktörleri incelemeyi amaçlayan keşfedici bir araştırmadır. Çalışmada toplam 236 örgüt üyesine ait kayıtlar içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizlerinden öncelikle örgüt üyelerinin bazı demografik özellikleri çıkartılarak betimsel istatistikleri sunulmuştur. Sonrasında, içerik analizinden elde edilen temalar, eski örgüt üyesi ve mahkûmlardan oluşan toplam 42 örgüt üyesi ile yapılan mülakatların analizinde kullanılmıştır. Mülakat ve içerik analizinden elde edilen bulgular kodlanıp sınıflandırarak öne çıkan faktörler, mülakat alıntıları ile birlikte sunulmuştur. Bulgular, ailevi sorunlar, yakın ilişki çevresi, etnik milliyetçilik duyguları, işsizlik, ekonomik sorunlar, intikam duygusu, özenti ve takdir edilme arzusu gibi değişkenlerin, bireyin

* Doç. Dr., Polis Akademisi Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi
sozeren@egm.gov.tr

** Yrd. Doç. Dr., Polis Akademisi Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi
asozer@egm.gov.tr

*** Doç. Dr., Polis Akademisi Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi
obasibuyuk@egm.gov.tr

terör örgütüne katılmasında en önemli faktörler arasında yer aldığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Terör, PKK/KCK, Eleman Kazanma, Örgüt Üyesi

Abstract

Research on terrorism is generally designed as macro level studies. Difficulties to reach terrorists and their demographic variables in the field and to reach inmate terrorists and taking their consent are basic obstacles for micro level terrorism research. Due to these difficulties, empirical micro studies on terrorism are invaluable. This study is an exploratory study aiming at examining the motivations of individuals to join PKK/KCK separatist terror organization. Contents analyze of official records of 236 PKK members were conducted. Some demographic characteristics of the PKK members were derived and presented from the results of the content analyze. Then, themes derived from the content analyze were used in the analyses of interviews of 42 ex-PKK members and inmates. The findings of these two content and interview analyses were classified and coded. The most significant findings were presented with interviews. Findings show that family problems, effect of relatives, effect of peers, effect of girlfriends and boyfriends, ethnic and nationalistic sentiments, unemployment and economic problems, desire for revenge, desire to imitate somebody and expectations for appreciation are among the individual factors that affect one's decision to join the terrorist organization.

Keywords: Terror, PKK/KCK, Recruitment, Jointment, Member of Terrorist Organization

Giriş

Şiddet, kan, gözyaşı, vicdan azabı, aileden ve akrabalarından uzak zorlu şartlarda bir yaşam! Neden bazı insanlar teröre bulaşır ve terör örgütlerine katılırlar? Bu sorunun kolay ve tek bir cümlelik cevabı yoktur. Bireylerin terör örgütlerine katılımlarında birçok faktör etkili olmaktadır. İnsanların yaşamları süresince yaşadıkları çeşitli tecrübeler ve bununla birlikte terör örgütlerinin bireye değer vermesi, aidiyet hissi sağlaması, kendi dünyasında yaşadığı problemleri çözme adına çıkış yolları sağlaması gibi cazip alternatif yollar bireyi terör örgütüne katılmaya motive eden faktörlerdendir (Shaw, 1986). Türkiye'de terör sorunu ve bu sorundan ayrı tutulması gereken Kürt meselesi tartışılırken konular genellikle makro ölçekte ele alınmaktadır. Terör örgütlerinde militan kimlik inşa süreçleri makro ölçekten çok mikro düzeyde bireysel yaşam hikâyeleri ile şekillenmektedir. Diğer bir ifadeyle terör sorununun doğru anlaşılması için bireylerin örgüte katılım aşamasındaki sosyo-psikolojik durumları dikkatle incelenmelidir. Sorunu oluşturan resmin tamamını ortaya koymak için hem makro boyutta hem de mikro boyutta analizlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmada, bireylerin PKK/KCK terör örgütüne katılmasına etki eden faktörlerin neler olduğu anlaşılmasına çalışılmıştır. Keşfedici bir araştırma olan bu çalışmadaki bulgular bir

sebepler-sonuç ilişkisi kurma amacı taşımamaktadır. Bu çalışmanın bulguları, ikincil veri analizi ve alan mülakatları sonuçlarına dayanmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde PKK/KCK terör örgütünün tarihsel gelişimi ve özellikle son dönemi tartışılmış, ardından araştırma konusu ile ilgili literatür taranmıştır. Takip eden bölümde, araştırmanın yöntemi ve veri kaynakları anlatıldıktan sonra nicel ve nitel analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

1. PKK/KCK Terör Örgütü

PKK (Partiya Karkeren Kurdistan/ Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütünün ideolojisi bölücü, etnik temele dayalı Marksist-Leninist bir ideolojidir. Bölücü örgütün ideolojik altyapısının oluşum sürecinde bir yandan Marksist ideolojinin doğrudan etkisi görülürken bir yandan da “Kürdistan bir sömürge” tezi PKK’nın varlığını dayandırdığı en önemli varsayımlardan biridir (Öcalan, 1978). Bu düşünce çerçevesinde nihai amaç olarak görülen “Bağımsız Birleşik Demokratik Kürdistan” hedefine ulaşılması dönem dönem farklı versiyonları ile sürekli olarak vurgulanmaktadır (Öcalan, 1982).

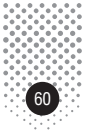
Örgütün ilk kongresi de 27-28 Kasım 1978 tarihinde Diyarbakır’ın Lice ilçesinin Fis (Ziyaret) Köyünde yapılmıştır. Bu kongre Kürdistan İşçi Partisinin kuruluş tarihi olarak da kabul edilmektedir.

1978-1984 yılları arasında gerçekleşen gelişmeler, PKK’nın örgütlenme, cephe ve ittifaklar ile silahlı faaliyetlerini kapsamaktadır (Öcalan, 1981). Bu faaliyetler ülkenin doğusunda belirli ölçüde etkisini göstermiştir (Semiz, 2011; Altuğ, 1995). Sonuç olarak bu dönem, silahlı ve ideolojik eğitim faaliyetlerinin yoğun şekilde sürdürüldüğü, örgütlenme açısından ise ordu yapısının oluşturulduğu bir dönemdir (Öcalan, 1988).

Örgüt, 15 Ağustos 1984 yılında ilk terör eylemlerine başlamış ve bu dönemde terör örgütü büyük çoğunlukla Kürt kökenli vatandaşları hedef almıştır. Bu dönem aynı zamanda silahlı eylemlerin kitlesel eylemlere dönüştüğü 1990’lı yılların başlarına kadar ki dönemdir. 1984-1990’lı yılların başlarına kadar ki dönem PKK terör örgütünün kendisini, haklarını savunduğu ve uğruna mücadele ettiğini iddia ettiği Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde kırsalda yaşayan Kürt kökenli insanlara varlığını kabul ettirmeye çalıştığı dönemdir. Bu noktadan bakıldığında PKK’nın Kürtlerin kanları üzerine inşa edilmiş bir örgüt olduğu iddia edilmektedir (Özeren, 2010). Zira bu dönemde örgüt, kadın, yaşlı, çocuk ayrımı gözetmeksizin sivil katliamları yapmıştır.

1984-1989 yılları arasında sivil katliamlara ağırlık veren örgüt 1990-1995 yıllarından itibaren ise “gerilla aşaması” olarak adlandırdıkları döneme geçmeye çalışmışlardır (Bal, 2007; USAK 2008). Gerilla aşamasında izlenen temel amaç ise belirli coğrafi alanlarda tutunarak bu bölgelerde kontrolü sağlamaktır. Bölücü terör örgütleri açısından bu sadece mücadelelerinde başarılı oldukları anlamına gelmez aynı zamanda uğruna mücadele verdikleri ideoloji ve söylemlerinde haklılığını göstermesi açısından son derece önemli bir aşamadır. Dolayısıyla örgüt bu döneme “gerilla aşaması” adını vermiştir. PKK terör örgütü açısından bu aşama mağlubiyetle sonuçlanmıştır (USAK 2006). Zira örgütün coğrafi olarak tutunabildiği alan, Irak’ın kuzeyindeki otorite boşluğundan kaynaklanan kontrolsüz bölgelerde sınırlı kalmıştır.

Örgütün eylemselliği açısından bakıldığında 1995 yılı sonrasında önemli değişimler olmuştur. Kırsalda devletin güvenlik birimleriyle doğrudan çatışmaya girme çabasında olan örgüt 1995 yılından itibaren intihar saldırıları da dâhil farklı eylemler yoluyla kent merkezlerine yoğunlaşmaya çalışmıştır ki bu dönem “metropoller merkezli yoğun terör”

olarak adlandırılabilir (USAK 2006).

PKK/KCK, 2000'li yıllardan sonra varlığını devam ettirmek için çeşitli örgütlenme modellerine geçiş yaparak, ulusal ve uluslar arası gelişmelere göre kendini yenileme çabasına girişmiştir. 2002 yılında KADEK ve 2003 yılında KONGRA-GEL isimleri altında yeniden örgütlenmeye çalışan PKK, 4 Nisan 2005 sonrası bu örgütlenmelerin işlevini değiştirerek "Yeniden PKK" ismi altında yeni bir örgütlenme modelini hayata geçirmeye başlamıştır.

2002 yılında gerçekleşen 8. Kongre'de yeni dönem stratejisi olarak meşru savunma stratejisi çerçevesinde hareket edileceği kararı alınmıştır. Örgü-tün bu dönemdeki hedefi ise "Demokratik Cumhuriyet" olarak tanımlanmış-tır. Bu süreç 2004 sonrası başlayan ve bugüne kadar devam eden yeni bir dönem olarak görülebilir. 2003 sonrası yaşanan gelişmeler ve KCK'ya kadar geçen süreçte silahlı şiddet yerine kitlesel şiddet eylemlerinin veya örgü-tün deyimiyile Serhildan eylemlerinin ön plana çıkarılması amaçlanmıştır.

2004 yılından itibaren ise meşru savunma adı altında asimetrik saldırılarla gerçekleştirilen eylemler örgütün varlığını yeniden hissedilir bir noktaya taşımıştır. Bir yandan kırsalda gerçekleştirilen eylemler devam ederken, bir yandan da demokrasi söylemi ile örgüt siyasal ve toplumsal alana açılma çabası içerisine girmiştir.

Bu dönemde belirlenen örgüt stratejisi, meşruiyet kazanmayı ve legal görünümü faaliyet metotlarını öne çıkarmayı esas almıştır. Örgüt hem bölge halkına hem de devlete bir yandan şiddet eylemleriyle güçlü olduğu mesajını verirken diğer yandan da siyasallaşma çabalarına devam ederek ikili bir stratejiyi aynı anda uygulamaya koymuştur.

Kısacası terör örgütü, 1984 yılında ilk eyleme başladığı tarihten 1999 yılına kadar "coğrafi alan kazanma stratejisini" uygulamaya çalışmıştır. 2000'li yılların başından itibaren ise "psikolojik alan kazanma stratejisi" benimsenmiştir.

2007 sonrası dönemde terör örgütünün, KCK (Koma Ciwaken Kürdistan/Kürdistan Halklar Topluluğu) yapılanmasını kurmasının temelinde de Türkiye'nin demokratikleşme alanında geldiği noktanın örgütü, yeni bir yapılanmaya zorlaması vardır. KCK örgütlenmesi alternatif bir devlet sistemini fiiliyata geçirmek üzere kurgulanmış olan ve PKK'yı da içine alan çatı bir yapıdır.

Örgüt bu yapılanma ile tabela değişikliği yapmanın ötesinde yıllardır ve özellikle 2002'den itibaren dillendirdiği strateji, söylem ve örgütlenme şekillerini yapısal hale gelmeyi amaçlamıştır. KCK yapısı, 2002 yılından itibaren değişen örgütün önceki isimleri de dâhil tüm strateji ve hedeflerini yansıtan yapının da adıdır. PKK/KCK hem bölge halkına hem de devlete bir yandan şiddet eylemleriyle güçlü olduğu mesajını verirken diğer yandan da siyasallaşma çabalarına devam ederek ikili bir stratejiyi aynı anda uygulamaya koymuştur. Bu yeni dönemde örgüt, demokrasi söylemleri üzerine yoğunlaşmıştır. Örgüt kurduğu hemen her yeni yapılanmada ve örgütlenmede demokrasi kelimesini sıklıkla kullanmıştır.

PKK/KCK bu dönemde halk tabanını kontrol altında tutma adına makro ve mikro düzeyde strateji, taktik ve eylemleri uygulamaya koymuştur. Bir yandan korku ve baskı ile toplumsal taban kontrol altında tutulurken diğer yandan da farklı söylem ve propaganda yöntemleri kullanılarak ayrılıkçı kimlik inşasına yönelmiştir. Bu stratejilerin sonucu olarak da politize olmuş kitleler ortaya çıkmıştır.

Bu süreçte uygulanan bir diğer strateji de örgütsel meşruiyetin sağlanması adına örgütün, bölgede kendisinden başka muhatap ve politik güç olmadığı düşüncesini bölge halkına kabul ettirmeye çalışmasıdır. Örgüt bunu başarmak için de toplum içinde sorun olarak görülen kan davaları, aşiretler arası çatışmalar gibi konularda uzlaştırıcı bir rol oynadığı

görüntüsü vermeye çalışmıştır.

1.1. 2010 Sonrası: Devrimci Halk Savaşı

PKK/KCK terör örgütü 2010 yılı Haziran ayı başından itibaren “Topyekûn Savunma Aşaması” adıyla şiddet eylemlerine ağırlık vermiştir. Terör örgütü lideri Öcalan ve Kandil tarafından sıklıkla dile getirilen “devrimci halk savaşı” ve “topyekûn savunma” kavramları, örgütün kent merkezli eylemsellik stratejisinin temelini oluşturmaktadır. Örgüt 2011 yılı ilk çeyreğinden itibaren şiddet eylemlerini “devrimci halk savaşı” söylemine dayandırmıştır. Örgüt, KCK yapılanmasını oluşturma noktasında önemli adımlar atmıştır.

PKK/KCK'nın alan hâkimiyetini elde etmek amacıyla oluşturduğu yapının temelini kırsal unsurlar (HPG) ve şehir örgütlenmeleri oluşturmaktadır. “Devrimci halk savaşı” ise iki ayak üzerinde yürütülmek istenmiştir; a) silahlı unsurlar (kırsalda HPG ve şehirlerde Öz Savunma Birlikleri) ve b) Serhildan eylemleri (sivil itaatsizlik, kitlesel şiddet eylemleri, şiddet içeren gösteri ve yürüyüşleri, alternatif Cuma namazları, vb.). “Serhildan” eylemleri de başvurulan kitlesel şiddet yoluyla örgüt; kendi tabanını sürekli canlı tutmayı ve aynı zamanda bu tabanı baskı altına almayı amaçlamıştır.

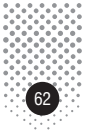
KCK yapılanmasıyla örgüt, kırsal ağırlıklı bir terör örgütü iken aynı zamanda da kent terör örgütü yapılanmasını tamamlamaya çalışmıştır. PKK/KCK yapılanması içinde yer alan Demokratik Toplum Kongresi (DTK), Siyaset Akademileri, Öz Savunma Birlikleri, Kent Meclisleri ve Demokratik Yurtsever Gençlik Meclisi (DYGM'ler) KCK içindeki kritik yapılardır. Bunların yanında Eğitim Destek Evleri (EDEV), Özgür Yurttaş Dernekleri gibi yapılarla da eleman kazanma çalışmaları için oluşturulmuştur.

Örgüt ülkedeki demokratik açılıma karşılık vermek amacıyla demokratikleşme sürecini kendisi açısından devletleşme fırsatı olarak değerlendirmek istemiştir. Nitekim KCK örgütlenmesi alternatif bir devlet sistemini fiiliyata geçirmek üzere kurgulanmış bir yapıdır.

Örgüt eleman temin konusunda özellikle Avrupa'daki faaliyetlerine ağırlık vermektedir. 2004 yılından itibaren Avrupa Kürt Demokratik Toplum Koordinasyonu(CDK) bünyesinde hiyerarşik bir yapı oluşturan örgüt (özellikle Avrupa Kürt Dernekleri Konfederasyonu bünyesindeki dernekler) ve bu yapılar aracılığıyla finans ve eleman temini faaliyetlerini yürütmektedir.

Türkiye'de DTK yapılanması, terör örgütüne bir halk hareketi imajını kazandırmaya ve bu amaç için halkı örgütlemeye çalışan ve adeta “Kurucu Meclis” rolünü oynayan bir yapıdır. DTK'nın en temel stratejisi STK'ları tek çatı altında toplama iddiasıyla Kürt meselesinin STK'lar boyutunda tek muhatabı olmaya çalışmaktır. Bu yapılanmalar yanında terör örgütü, söylem alanını da kendi ideolojisi etrafında örgülemiştir. Bu kavramlardan öne çıkanlar; “devrimci halk savaşı”, “demokratik özerklik” ve “Önder Apo'ya Özgürlük”tür.

“Şiddet Destekli Siyasallaşma Stratejisi” olarak da tanımlayabileceğimiz bu yaklaşımın yansıması, terör örgütünün kırsalda ve kent merkezlerinde gerçekleştirdiği silahlı eylemler ile KCK çatısı altında bulunan DYGM gibi yapıların gerçekleştirdiği eylemleri (molotoflama, araç yakma, tehdit, taş atma vb.) içermektedir. Örgüt, DTK aracılığıyla da bir taraftan “demokratik çözüm çadırları”, “çadırda Cuma ve Teravih namazları” gibi oluşumlarla siyasallaşmaya çalışırken, diğer yandan demokratik özerkliğin alt başlıkları olan vergi vermeme, ayrı bayrak, alternatif hukuk sistemi gibi talepleri dillendirmektedir. Bunun yanı sıra, KCK yapısı şiddet eylemlerine ağırlık vererek, siyasal düzlemdeki söylemleri şiddet yoluyla desteklemeye ve realize etmeye çalışmaktadır. Kimi zaman aynı anda kimi zaman da birbiri ardına uygulamaya

konulan bu ikili strateji; halk tabanını kontrol altında tutarak inisiyatifin örgütün elinde olduğu imajını oluşturmayı hedeflemiştir. Bu dönemde PKK/KCK siyasallaşma ile silahlı eylemleri birlikte götürmüştür. PKK/KCK terör örgütünün son dönemde eylemlerini arttırarak ilkin uluslararası alanda özellikle Suriye krizi ile oluşan konjonktürü avantaja dönüştürmeye çalışmaktadır. Örgüt, özellikle Şemdinli eylemleri gibi eylemlerle kendi baharını oluşturma ve Türkiye’de Suriye benzeri görüntüler verme çabasına girmiştir. İkincisi ise örgüt bu eylemleriyle hem KCK operasyonlarından dolayı kaybettiği kent tabanını yeniden kazanmayı hem de sansasyonel eylemleriyle ülke içinde kaos çıkartarak “devrimci halk savaşı” iç çatışma yoluyla gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Türkiye’de en önemli sorun listesinde son iki yıldır başı çeken PKK/KCK örgütüne bireyler niçin katılmaktadır? Bu sorunun cevabının araştırıldığı çalışmada öncelikle literatürdeki bulgulara yer vermek bakış açımızı netleştirecektir.

2. Bireyler Neden Terör Örgütlerine Katılırlar?

İnsanların terör örgütlerine katılımlarının tek bir nedene indirgenmesi mümkün değildir. Bireylerin kendilerini terör örgütü üyesi olmaya iten yaşadıkları çeşitli tecrübelerle birlikte terör örgütlerinin bireye değer verme, aidiyet hissi sağlama, problemlerine çözüm önerileri sunma gibi cazip görünen alternatifler getirmesi bireyi militanlık sürecinde motive eden önemli faktörlerdendir (Shaw, 1986). Özellikle siyasi otoritelerin hatalı uygulamaları, terör örgütlerinin istismar alanlarını genişletmekte ve örgüte katılımı artırmaktadır. Bununla beraber terör örgütlerine katılımda, küresel ölçekte destek ve teşviklerde etkili olmaktadır (Bal, 2010; Özeren ve Sever, 2011).

Teorik açıdan bakacak olursak, bireyin terör örgütlerine katılımını açıklamaya çalışan veya teori doğrudan bu konuyla ilgili olmasa da bireyin örgüte katılımını açıklamak için uyarlanan birçok teori bulunmaktadır. Freud’un psikanalitik yaklaşımına göre bireyin, çocukluk sürecinde yaşadığı güçsüzlük ve çaresizlik durumu ilerleyen yaşlarda korunma ve gözetilme ihtiyacını doğurmaktadır. Bu durum, bireyin geniş bir grup çatısı altında eksikliğini hissettiği korunma ve gözetilme ihtiyacını karşılayacağı içgüdüsüne eğilim göstermesine yol açmaktadır (Freud, 1921). Freud’un bu yaklaşımı bireyin neden bir grubun çatısı altında olma isteğini açıklaması açısından önem arz etmekte ve klasik psikanalitik yöntem ile bu sorunu cevaplamaktadır. Ancak bireyin bir örgüte katılım süreci sadece psikanalitik tanımlamalarla açıklanamayacak kadar çok yönlü bir süreçtir. Bu bakımdan konu hakkında var olan farklı yaklaşımlara göz atmak gerekmektedir.

Bireyin terör örgütlerine katılmasının sebebinin White (1998), “*bireyin terörist oluşumlarına girebilmesi için öldürücü bir şiddetten mutlu olması gerekir*” şeklinde ifade etmekte ve toplumun büyük çoğunluğunun, terörist grupların eylemlerini kınaması karşısında, örgütlerin toplumsal normları ve değerleri gözden geçirme süreci yaşadığını ve eylemlerini veya davalarını meşrulaştırma çabası içine girdiklerini belirtmektedir. Konu hakkında Cooper (1977) ise terör örgütlerine giren kişilerin sıradan bireyler gibi şiddete karşı olduklarını, masum insanların zarar görmemesini istediklerini ifade etmektedir. White ve Cooper’ın yaklaşımları dikkate alındığında, bireyin sosyal değer kaybı yaşadığı ve “anomi” durumu ile karşı karşıya kaldığı söylenebilir.

Anomi kavramını Amerikan toplumuna taşıyarak “gerilim” teorisini ortaya atan Merton ise, gerilimi toplumun ortak amaç ve hedeflerine ulaşabilmek için uygulanan veya aranan meşru yollarla birey arasında yaşanan uyumsuzluk hali olarak ifade edilmektedir.

Merton Amerikan toplum yapısından hareketle ifade etmeye çalıştığı gerilim kavramını daha çok yeni bir sisteme ve düzene geçerken bireyin kolektif beklentilerle çatışması durumu olarak tanımlamaktadır (Poloma, 2004). Gerilim içerisindeki birey toplumsal değerlerle yaşadığı uyumsuzluk süreci sonrası kendine çıkış yolları aramakta ve Merton'un modeliyle beş şekilde bu duruma karşılık vermektedir. Bunlardan biri olan isyan durumunda birey hem toplumsal hedeflere hem de bu hedeflere ulaşma yollarına meydan okumakta ve yıkıcı bir tutum sergileyerek, kendi oluşturduğu amaçlara kendi oluşturduğu yollarla ulaşma çabası içerisine girebilmektedir.

Crenshaw (1985), bireyin terör örgütüne girmesinde motivasyon faktörü olarak dört kategori olduğunu belirtmektedir. Bunlar; 1) eylem için fırsat olması, 2) bir yere ait olma gereksinimi ya da aidiyet duygusu, 3) sosyal statü gereksinimi, 4) maddi getiri elde etmedir. Diğer taraftan Borum'a (2004) göre bu nedenler; adaletsizlik, kimlik ve aidiyettir. Adaletsizlik, haksızlık ya da eşitsizlik terör örgütlerinin temel argümanları arasındadır. Adaletsizlik duygusu bireyleri intikam ya da bu adaletsizliğe neden olanlardan hesap sormaya itebilmektedir ki terör örgütlerinin eylemlerindeki şiddetin arkasındaki itici güçlerden biri de bu duygunun tatmin edilmesidir (Hacker, 1976).

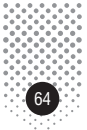
Örgütlere katılımın bir diğer nedeni de örgütlerin sığınılacak bir liman ve güvenlik kaygısının giderilmesine bir adres olarak görülmesidir. Field'in (1979) Kuzey İrlanda'da gençler üzerine yaptığı alan çalışmasında, sürekli şiddet ve terör olaylarına şahit olan ergenlik dönemindeki bireylerin, ahlaki değer yargılarının gelişiminde, sürekli şiddete tanıklık etmeleri ve şiddet mağduru olmalarından dolayı çaresizlik duygusuna kapıldıklarını, bu duygunun da bireyleri toplumdan soyutladığını ve ümitsizliğe ittiğini tespit etmiştir. Bu bireyler sürekli korku ve dehşet duygusu içinde olduklarından, kendilerini savunduklarını düşündükleri terör örgütü üyelerinin desteğine sığınmaktadırlar.

Terör örgütüne katılmada oldukça etkili bir faktörün de aşağılanmak olduğu söylenebilir (Ferracuti ve Bruno, 1981). Borum (2004), özellikle haksızlık, istismar edilme ve aşağılanmayı örgütlere katılımı da çok önemli üç duygusal durum olarak ön planda tutmaktadır. Örneğin, terör suçu iddiasıyla yapılan gözaltılar ve/veya cezaevinde yaşanan aşağılama ve kötü muameleler, bireylerin örgüte daha sıkı bağlanmalarına sebep olmaktadır (Cemal, 2003; Della Porta, 1992; Teymur, 2008). Bu nedenle devlet görevlilerinin intikam, cezalandırma ve teröristlere hak etikleri dersi verme düşüncesiyle yaptıkları aşırı güç kullanımı, çoğunlukla terör örgütü elemanlarının devlet görevlilerini düşman olarak görme eğilimlerini güçlendirmekte, daha fazla kinlenmelerine sebep olmakta ve buldukları ilk fırsatta intikam almak için örgütün saflarında yerlerini almaya itmektedir.

3. Sosyo-Demografik Özellikler ve Terörizm İlişkisi

Genel olarak sorun alanları şeklinde adlandırabileceğimiz ve temelde de eleman kazanma sürecinin hedefi durumundaki bireylerin içinde yaşadığı sosyal ve demografik koşullar terör örgütleri tarafından kullanılmaktadır. Bu koşulları özetle sosyo-ekonomik eşitsizlikler, yoksulluk, nüfus, eğitim düzeyi, yaş, cinsiyet, etnik yapı şeklinde sıralamak mümkündür. Bu faktörler bireylerin toplumdan dışlanmasına ve aynı zamanda terör örgütlerine katılma konusunda motive olmalarına neden olabilmektedir (Hudson, 1999).

Eşitsizlikler toplumun bazı kesimlerinde mağduriyet ve mahrumiyet duygusunun oluşmasına neden olmaktadır. Bu duygu da mahrumiyet içinde olan grupları adaletsizlik ve eşitsizliğe kaynak olarak gördükleri kişi, grup ya da sistemlerden öç almaya itebilmektedir

(Donnelly, 2004, Croizer, 1960). Bu gibi faktörler otomatik olarak terörizme ya da bireylerin terör örgütlerine katılmalarına neden olmayabilir. Ancak bu faktörler terör örgütleri tarafından kullanılabilirdiği gibi bireylerin örgütlere katılmalarında katalizör etki oluşturabilmektedir.

Yoksulluk ve terör arasındaki ilişki literatürde yaygın olarak incelenmiştir. Örneğin MacCulloch, 60 ülkede 1975–1995 yılları arasındaki devrimci akımları incelemiş ve yaptığı çalışmada gelir düzeyi yüksek ülkelerde bu faaliyetlerin daha az olduğunu tespit etmiştir (2004). Berman'a (2002) göre yoksulluk ve sosyo-ekonomik eşitsizlikler, eğitim seviyesi ve gelir düzeyinin düşük olması ve işsizlik terörün nedenleri arasında sayılmaktadır. Berman, en fakir kesimlerin terör örgütleri tarafından seçildiğini iddia etmektedir (2002). Yine Stern de (2000), terör örgütlerine katılan kişilerin çoğunlukla toplumun en fakir kesimini oluşturduğunu belirtmektedir.

Terörizmi, "eşitsizliklerle ortaya çıkan sistemli bir süreç" olarak tanımlayan akademisyenler de vardır (Turk, 1982, s. 119). Bu alanda yapılan başka bir çalışmada ise 96 ülkede 1986-2002 yılları arasında gerçekleşen terör olayları analiz edilmiştir (Piazza, 2006). Bu çalışmada Piazza, eşitsizlik, yoksulluk, işsizlik ve ekonomik açıdan az gelişmişliğin teröre ilişkili olduğu sonucuna varmıştır (2006). Yine Lichbach da çalışmasında gelir dağılımındaki adaletsizlik ile isyanlar, devrimler, iç savaşlar ve terörizm ile toplumsal olaylar arasında bir ilişki olduğunu tespit etmiştir (1989).

İşsizlik bireylerin yaşam tarzlarını olumsuz yönde etkileyen ve bireyleri terör örgütlerinin yönlendirmelerine açık hale getiren önemli bir unsurdur. Bireylerin işsizlik durumları sürdükçe geçimlerini sağlama kaygısıyla suç işledikleri bilinmektedir. Terörizm söz konusu olduğunda ise terör örgütleri, eleman kazanma süreçlerinde özellikle işsiz bireyleri kendileri açısından uygun adaylar olarak görmektedirler. Hatta bazı terör örgütleri maddi gelir vaadiyle bireyleri kandırabilmektedir (Sever ve Özeren, 2011; Goldstein, 2004).

Nüfus yoğunluğunun yüksek olması bazı araştırmacılar tarafından terörü besleyen sosyo-ekonomik nedenler arasında sayılmıştır (Köseli, 2006). Bazı araştırmacılar da nüfus yoğunluğunu, suç oranını arttıran bir faktör olarak ele almışlardır (Messner ve Tardiff, 1986). 1975-2000 yılları arasındaki terör olaylarını inceleyen Fearon ve Laitin, diğer faktörler yanında nüfus yoğunluğunun da terör arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır (2003). Benzer bir makro çalışma 2000- 2006 yılları arasında meydana gelen terör olaylarını incelemiş ve nüfus yoğunluğunun terör olaylarının üzerinde istatistiksel olarak pozitif bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Nüfusun yoğun olduğu ülkelerde şiddet içeren terör olaylarının daha fazla olduğu anlaşılmaktadır (Ekici, Akdoğan ve Kaptı, 2011).

Terör örgütlerinin faaliyetlerine uygun sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal ve psikolojik faktörlerle ilgili yapılan çalışmaların birçoğunda yaş faktörü ya da genç nüfus üzerinde de durulmaktadır. Özellikle genç yaşta şiddete başvurma veya şiddete meyilli olma konusunda literatürde farklı çalışmalar yer almaktadır (Land, McCall ve Cohen, 1990; Cohen ve Land, 1987; Messner ve Tardiff, 1986; Baron ve Straus, 1988). Toplumdaki genç nüfus oranı ile o toplumdaki suç oranı arasındaki ilişkiyi analiz eden çalışmalarda genç nüfusun suç oranlarını yükselten bir etkiye neden olduğu ifade edilmektedir (Messner ve Tardiff, 1986; Land, McCall ve Cohen, 1990). Bununla birlikte genç nüfus oranının yüksek olması bu nüfusun suç mağduru olma riskini de arttırmaktadır (Cohen ve Land, 1998).

Yaş faktörü bireylerin terör örgütlerine katılmasında önemli bir etkidir, Çalışmalar genç yaştaki bireylerin terör örgütlerine daha kolay katıldıklarını ortaya koymaktadır (Reinares, 2004; Özeren, Sözer, ve Demirci, 2010; Sözer ve Eski, 2011; Sever ve Özeren, 2011; Alkan,

2011). Reinales ETA üyeleri ile yaptığı mülakat çalışmasında örgüt üyelerinin birçoğunun ergenlik dönemlerinin sonunda ya da yirmili yaşlarda örgüte katıldıklarını tespit etmiştir (2004). Hizbullah terör örgütüne katılım süreçlerini inceleyen Özeren, Sözer ve Demirci'ye göre "örgüte katılımların büyük çoğunluğunun 14-17 yaşları arasında (%57) olduğu göze çarpmaktadır" (s. 152). Yine bu çalışmaya göre 18-21 yaş arası örgüte katılım oranı %24'tür ki bu da 14-21 yaş arası katılım oranının %81 olduğunu göstermektedir (Özeren v.d., 2011: 152).

Eğitim düzeyi gelişmiş toplumların demokratikleşme ve ifade özgürlüğü gibi alanlarda da gelişmiş olmaları, bu gibi toplumlarda terör örgütlerinin uygun sosyal ve siyasal zemin bulmalarını zorlaştırmaktadır. Genel olarak eğitilmiş bireylerin ve bu bireylerin yaşadığı toplumların terör örgütlerine karşı doğal setler oluşturduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Buna karşılık insanların eğitim seviyelerinin düşük olması bu bireylerin yaşadığı toplumlarda şiddet gruplarının çıkma olasılığını arttırmaktadır (Jefferson ve Pryor, 1999).

4. Terör Örgütlerinin Eleman Kazanma Süreçleri

Bireyler mi terör örgütlerine katılmaktadır, yoksa terör örgütleri mi bireyler üzerinde çalışarak onları örgüte kazandırmaktadır? Bu soru birbiriyle çok yakından ilişkili olmasına rağmen hangisinin daha etkili olduğu konusunda tartışmaları sonlandıracak bir cevabı bulamamıştır. Ancak literatürde daha çok terör örgütlerinin eleman kazanmaya çalıştıklarından dolayı bireyin kararını etkilediklerine dair bulguların daha yaygın olduğu görülmektedir (Ekici, Atak, Sözer, 2010). Bu çalışmaların bulgularının metotla ilgili problemleri de tartışmaların diğer bir tarafını oluşturmaktadır. Bu tartışmalara girmeden, bireyin terör örgütüne katılmasında örgütlerin de rol oynadığını içeren çalışmalara da kısaca bakmak yerinde olacaktır.

Terör örgütleri sosyal metotlar olarak sınıflandırılan, arkadaşlık, hemşerilik, akraba ilişkisi, sosyal ve kültürel faaliyetler, etnik köken ve dini kullanma gibi yollarla bireylerle irtibata geçmektedir. Bir bireyin, başka bir bireye olan bağı ve sosyal ilişkiler ağı, o bireyin örgüte katılmasında yaşamsal bir öneme sahiptir (Della Porta, 1992). Nitekim Della Porta'nın yapmış olduğu araştırma, İtalyan terör örgütlerinde, örgüte katılma kararının nadiren bireylerin kendi kararları olduğunu ortaya koymaktadır (Della Porta, 1992). Marc Sageman'ın 2004 yılında 172 teröristle ilgili yaptığı alan araştırması, bu teröristlerin üçte ikisinin terör örgütüne yakın arkadaş çevresi ya da çok eski bir arkadaş aracılığıyla katıldıklarını ortaya koymuştur. (Post, 2007: 58).

Hemşerilik özellikle birincil ilişkilerin gücünü hala gösterdiği geleneksel toplumlarda daha çok görülmektedir. Özellikle sosyal hareketliliğin hala aktif olduğu ülkemizde yeni bir mahalleye taşınan insanlar öncelikle hemşerileri ile irtibat kurmaktadır. Büyük şehirlerin çevrelerinde oluşan gecekondu semtlerinde dayanışma ve güven gibi değerlerin terör örgütleri lehinde değerlendirildiği görülmektedir (Kahya ve Özerkmen, 2007: 110). Terör örgütleri hemşerilerin yoğun olduğu bölgelerde geniş bir hareket alanı oluşturarak örgüte eleman kazandırmaya çalışmaktadırlar.

Örgütler eleman adaylarını belirlerken çeşitli kistaşlara göre seçim yapmaktadır. Adayın aile yapısı, zaaf noktaları, arkadaş çevresi, ekonomik durumu vb. hakkında araştırmalar sonucunda adayla irtibata geçilmektedir. Gerekli diyalogun sağlanabilmesi için sinema/konsere gitme teklifi, burs ve kalacak yer temini gibi tekliflerle adayın karşısına çıkılmaktadır. Bu karşılıksız yardım ve iyilikler sonucunda eleman adayı minnet altında bırakılmakta ve gelecekte kendisine yapılacak militanlık teklifinin kabulü için altyapı hazırlanmaktadır.

Bir sonraki bölümde çalışmanın yöntemi ve veri kaynakları sunulmuş ve ardından PKK/KCK terör örgütüne bireylerin katılımına etki eden faktörler ikincil veri ve mülakat analizlerine dayanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

5. Yöntem

Bu çalışma keşif amaçlı bir araştırmadır. Belli bir teorik yaklaşımdan hareket etmek veya test etmek amaçlı olmayan mevcut durumu ve bireylerin neden örgüte katıldığını keşfetmeyi amaçlayan bir çalışmadır.

Bu çalışmada kullanılan “örgüt üyesi” kavramı, örgütün kırsal kadrosunda yer almış, güvenlik güçleri ile silahlı mücadeleye girmiş veya örgütün eleman temini için kullandığı yapılar içerisinde görev almış bireyleri tanımlamaktadır.

Resmi kayıtlardan elde edilen toplam 2270 doküman üzerinden yapılan içerik analizi sonuçları kullanılarak bir veri seti oluşturulmuştur. Bu veri seti üzerinden çıkarılan profil değişkenlerinden araştırma konusu ile ilgili olanlar bu çalışmada sunulmuştur. Bu değişkenler, örgüte katılım yaşı, eğitim durumu, cinsiyet, medeni durum, iş durumu ve aile içerisinde başka bir örgüt üyesi bulunup bulunmadığıdır.

Ayrıca, eski örgüt üyeleri ve mahkûmlardan oluşan toplam 42 kişi ile yüz yüze mülakatlar yapılmıştır. Yapılan mülakatlar, mülakat yapılacak bireyler tespit edildikten sonra bu kişilerin rızaları alınmak suretiyle gerçekleştirilmiştir. Bu kişilerle yapılan görüşmelerde, bireylerin rahat hareket etmeleri ve konuşabilmeleri için öncelikle sosyal bir araştırmanın amaçlandığı, kendileri hakkında soruşturmaya matuf bilgi toplanmadığı, tamamen terör sorunun çözümüne yönelik bir araştırma kapsamında kendi görüş ve tecrübelerini paylaşmak istediğimiz vurgulanmıştır. İsterlerse görüşme yapmadan ayrılacakları belirtilmiş veya görüşmenin herhangi bir aşamasında ayrılacakları taahhüdünde bulunulmuştur. Bu çerçevede görüşmeyi kabul eden hiçbir birey görüşmeler sırasında ayrılmamıştır. Görüşülen bireyin durumuna göre bir mülakat en az 2 saat ile en fazla 7 saat arasında sürmüştür.

6. Bulgular

6.1. Örgüt Üyelerinin Demografik Özellikleri

Tablo 1’de sunulduğu üzere örgütün zorla kırsal yapılanmasına götürdüğü çocukların yaşının 10’a kadar düştüğü görülmektedir. Örgüt üyelerinin ifadelerinde, örgütün çok çocuklu aileleri “çocuklarını örgüte gönderme” konusunda zorladığı sıklıkla ifade edilmiştir.

Genel olarak örgüte katılım yaşının 14 ile 21 yaş arasında bir yığılma yaptığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla örgütün insan kaynağı büyük çoğunlukla gençlerden oluşmaktadır. Bu yönüyle çocukların zorla örgüte götürüldükleri örnekler de dikkate alındığında PKK’nın Sri Lanka’daki Tamil Kaplanları’nı model aldığı dikkat çekmektedir.

Eğitim durumları incelendiğinde, örgüt üyelerinin büyük bir çoğunluğunun ilköğretim mezunu veya daha alt düzeyde bir eğitim aldıkları görülmektedir ki bu durumda olanların oranı%72’dir. Lise mezunu olanlar ise %16’lık bir dilimi teşkil etmektedir. Geriye kalan %12’lik kesim ise herhangi bir şekilde 4 yıllık veya iki yıllık üniversiteyi bitirmiş veya farklı düzeyde üniversite eğitimini terk etmiş bireylerden oluşmaktadır.

Örgüt üyelerinin cinsiyet dağılımına bakıldığında yaklaşık her dört örgüt üyesinden birinin kadın olduğu görülmektedir. Örgüt içinde kadın oranının yüksek olması, örgütsel söylem

ve propagandaların etkili olması kadar, toplumda kadınların hak ettikleri değeri görmemeleri de vardır.

Örgüt üyelerinin %92 gibi büyük bir çoğunluğunun bekâr olduğu görülmektedir. Evli olanların oranı ise sadece %8'dir. Örgütte evli olduğu belirtilen bireyler, örgüte katılmadan önce evlenmişlerdir.

Örgüt üyelerinin örgüte katılmadan önceki iş durumlarına bakıldığında %1'inin örgüte katılmadan önce bir kamu kurumunda çalıştığı, %21'inin özel kurumlarda çalıştığı, %78'sinin ise örgüte katılmadan önce herhangi bir kurumda çalışmadığı görülmüştür.

Örgüt üyelerinin ailelerinin içinden kendilerinden başka en az 1 tane örgüt üyesi olup olmamasına göre oranları tablo 2'de gösterilmektedir. Burada kullanılan "aile içinden" kavramı eş, kardeş, anne, baba, çocuk ve üvey anne/baba/çocuklarını içermektedir. Aile içinden örgüt mensubu olanların oranı%13 gibi düşük bir seviyededir. Bu oran, örgüte bir aileden katılım olduğunda aynı aileden başka bir bireyin katılım eğiliminde olmadığını göstermektedir. Bunu destekler nitelikte örgüt ifadeleri incelendiğinde, kırsal yapılanmada olan örgüt üyelerinin, yakın akrabalarına; örgüte katılmamaları konusunda telkinde buldukları görülmektedir.

Tablo 1. PKK/KCK Üyelerine Ait Demografik Değişkenlerin Yüzdelerle Dağılımı

DEĞİŞKEN	%
Katılım yaşı	
10	0,50
11	0,58
12	2,08
13	3,41
14	3,50
15	8,16
16	7,66
17	12,74
18	15,24
19	12,66
20	9,49
21	7,08
22	3,58
23	4,00
24	1,75
25	2,66
26	1,50
27	1,33
28	0,83
29	0,33
30	0,17
32	0,33
33	0,17
34	0,08
38	0,08
45	0,08
eğitim	
İlköğretim mezunu ve altı	72,00
Lise mezunu	16,00
Üniversite mezunu veya terk	12,00
cinsiyet	
Erkek	77,00
Kadın	23,00
medeni durum	
Evli	8,00
Bekar	92,00
iş durumu	
Kamu kurumunda ve özel kurumda çalışan var	2,00
Kamu kurumunda çalışan var	17,00
Özel kurumda çalışan var	10,00
Çalışan yok	71,00
aile içinden örgüt üyesi olma (eş, kardeş, anne, baba, çocuk ve bunların üyeleri)	
Var	13,00
Yok	87,00

6.2. Örgüte Katılımı Etkileyen Faktörler

Örgüte katılımı bireysel ve örgütsel faktörler olarak iki temel alanda incelemek mümkündür. Bireyin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durum, ailesinin durumu, toplumun genel durumu ve devletin sorunu çözme konusunda uygulamaya koyduğu politika ve stratejiler ya da uygulamadaki aksaklıklar bireylerin örgüte katılmasını engelleyememiş ya da katılıma yöneltmiştir.

Mülakatlar neticesinde örgüte katılımı etkileyen hususlar; a) Bireysel faktörler ve b) Örgütsel faktörler olarak sınıflandırılmış, bu iki sınıflandırma altında bireylerin örgüte katılımını etkileyen faktörlere yer verilmiştir. Aslında bireysel faktörler örgütlere katılımın bireylerce gerçekleştiğini savunan görüşleri, örgütsel faktörler de örgütlerin bireyleri kazandığını ileri süren görüşleri desteklemektedir.

6.2.1. Örgüte Katılımı Etkileyen Bireysel Faktörler

Bireylerin örgüte katılmasına neden olan bireysel faktörler kişiden kişiye değişmektedir. Bununla birlikte bireyin içinde yaşadığı topluma ait ortak konular ya da sorunlar da bireylerin örgüte katılmasında temel faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örgüte katılımı etkileyen bireysel faktörler; 1) Ailevi sorunlar, 2) Akraba etkisi, 3) Arkadaş/sevgili etkisi, 4) Devam eden yargılama ve araniyor olma, 5) Etnik milliyetçilik, 6) İşsizlik ve ekonomik sorunlar, 7) İntikam duygusu, 8) Özenti ve takdir edilme duygusu ve 9) Kişisel sorunlardan kaçış alt başlıklarında ele alınacaktır.

6.2.1.1. Ailevi Sorunlar

Aileyi önemli kılan en önemli husus çocuğun dünyaya getirilmesi, yetiştirilmesi ve toplumsallaşmasında oynadığı roldür. Özellikle de okul öncesi dönemde bireyin sosyalleşmesindeki en önemli kurum ailedir. Otoriteden kurtulma eğiliminde olan bir gencin ailesiyle olan ilişkileri de bu bağlamda büyük önem taşımaktadır.

Terör örgütünün dağıtık kadrosuna katılımda en çok karşılaşılan nedenlerden biri olarak karşımıza çıkan ailevi sorunlar aslında çok geniş alanı içeren bir konudur. Ancak genellikle ailede yaşanan sorunların, bireyin örgüte katılım kararı almasına sebep olan diğer etkenlerle birleştiğinde bireyin son kararını vermesinde önemli rol oynamaktadır. Bir diğer anlatımla birbirini takip eden faktörler zincirinde bardağı taşıran son damla olduğu gözlemlenmiştir.

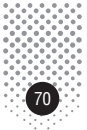
Terör örgütüne katılımda ailevi sorunları da tek başlık altında ele almak çok doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Ailevi sorunları farklı başlıklar altında tasnif etmek mümkündür. Bu kapsamda, örgüte katılımda etkili olan ailevi sorunlardan ön plana çıkanları şunlardır:

- a) Zorla evlendirme/Berdel/İstediği kişi ile evlenmesine izin verilmemesi
- b) Otoriteden kurtulma isteği
- c) Evde fiziki veya psikolojik şiddet görme

6.2.1.2. Zorla Evlendirme ve Berdel

Örgüte katılım sürecinde ailevi sorunu su yüzüne çıkaran yaygın olaylardan birisi zorla evlendirmedir. Zorla evlendirmeden bahsedildiğinde ilk akla gelen genelde kızların zorla evlendirilmesi olsa da, birçok erkeğin de örgüte katılım kararı almasında zorla evlendirilmesinin ya da evlendirilmeye çalışılmasının etkili olduğu görülmektedir.

Örgütten kaçıp teslim olan bir örgüt üyesi bu durumu şu ifadelerle aktarmaktadır:

“2008 yılında babamın zoru ile istemediğim bir kızla evlendirildim. Bu duruma yaklaşık bir sene sabredebildim. Kızı sevmediğimi, boşanmak istediğimi babama anlattığımda bana çok sert tepki verdi. Örf gereği o kız boşayamayacağını söyledi. Bunun üzerine ben de kaçtım ve İstanbul'a gittim. Burada maddi olarak zor duruma düştüm ve tanıştığım birkaç arkadaşın da tavsiyeleriyle örgüte katılmaya karar verdim.”

Bölgede halen var olan bir zorla evlendirme türü de “berdel” olarak ifade edilen uygulamadır. Berdel bir ailenin kız ve erkek çocuğunun diğer ailenin kız ve erkek çocuğuyla karşılıklı olarak aynı zamanda evlendirilmesidir. Berdel bölgede yaygın olan başlık parasının bir sonucu olarak doğmuştur. Berdel uygulamasında kadın, başlık parası yerine takasta kullanılan bir eşya yerine konmaktadır.

Görüşülen bir örgüt üyesi, örgüte katılmasına berdel usulü evlendirilmenin neden olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Lisede okurken ailemin baskısıyla okulu bırakmak zorunda kaldım. Sonrasında da ağabeyimin karısının erkek kardeşi ile berdel usulü ile evlendirileceğimi öğrendim. Bunun üzerine evden kaçmaya karar verdim. Gidecek bir yerim yoktu. Bir arkadaşım tek kurtuluşumun örgüte gitmek olduğunu söylemesi üzerine ben de örgüte katılmaya karar verdim.”

“İnsanlar sadece istemediği biri ile evlenmeye zorlanmaktan dolayı terör örgütüne katılır mı, bu kadar basite indirgenebilir mi” şeklinde itirazlar olabilir. Ancak burada şu tespiti yapmak da yarar vardır. Kendileri ile görüşülen örgüt üyelerinden hiç de azımsanmayacak bir kısmı sadece bu sebepten dolayı örgüte katılım kararı aldığını veya örgüte katılım kararı almasında bu durumun önemli rol oynadığını ve bazen *bardağı taşıran son damla işlevi gördüğünü ifade etmişlerdir*. Aşağıda verilen örgüte katılım hikâyesi bu durumda olan birçok örnekten sadece bir tanesidir:

“1994 yılında örgüte katıldım. Nusaybin çevresindeki tarlalarda çalışırken burada bulunan kişiler bana propaganda yaparak örgüte yönelmeme sebep oldular. İlk olarak serhildan eylemi diye bir oturma eylemine çağırdılar. Orada polisle şiddetli bir çatışma çıktı ve ölenler oldu. Bunun üzerine bana “devletin Kürtleri gözünüzün önünde nasıl öldürdüğünü gördünüz” şeklinde propagandalar yaptılar. Bu süreçte abim de beni istemediğim biriyle zorla evlendirmeye çalışıyordu. Yaşadıklarımın üzerine abimin bana yaptığı bu baskı dağa gitme kararımı netleştirdi.

6.2.1.3. Ailede Değer Verilmemesi ve Otoriteden Kurtulma İsteği

Dünyadaki diğer terör örgütleri gibi bölücü terör örgütünün de eleman kaynakları çoğunlukla genç nüfustur. Gençlik döneminde en etkin duygu otoriteden kurtulma isteği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde gençler anne ve babalarından yetişkin yerine konmayı, kendilerine değer verilmesini, birey olarak kendilerine saygı duyulmasını beklemektedirler.

Terör örgütüne katılımı etkileyen ailevi sorunlar başlığı altında ikinci sırada otoriteden kaçma isteği karşımıza çıkmaktadır. Problemlerli bir ailede, bireye değer verilmemesi beraberinde aile baskısı ile birleşince otoriteden kaçma isteği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ailesi tarafından önemsenmediğini düşünen bir örgüt üyesinin örgüte katılmasında da benzer bir sebep bulunmaktadır:

“Yüksekova'da bir telefoncu dükkânımız vardı. Bazı problemlerden dolayı

bu dükkânı kapatmak zorunda kalmıştık. Dükkânı kapattıktan sonra sürekli internet kafeye takılmaya başladım. Bu dönemde sıklıkla evde annem ve babamla kavga ediyordum. İnternet kafede tanıştığım birisi ise bana sürekli olarak örgütü anlatıyordu. Ben de ailemi kısa süre için de olsa korkutmak ve onların beni önemsemesini sağlamak için örgüte katılmaya karar verdim. Girdikten sonra hemen örgütten ayrılmayı planlıyordum ama örgüte girdikten sonra kendi isteğimizle ayrılmamızın mümkün olmadığını anladım.”

6.2.1.4. Evde Fiziki veya Psikolojik Şiddet Görme

Ailevi sorunlar başlığı altında yukarıda bahsettiğimiz iki sorunla doğrudan ilişkili olan bir diğer husus da evde fiziki veya psikolojik şiddet görme olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında diğer ailevi problemlerle bu durumu ayırt etmek oldukça zordur ama yine de ayrı bir alt başlık altında değerlendirilmesinde fayda görülmüştür.

Görüşülen bir örgüt üyesi bu çerçevede örgüte katılım sebebini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben PKK/Kongra-Gel terör örgütüne aile içi yaşadığım sıkıntılar ve bunalım sonucunda çare olabileceğini düşünerek katıldım. Ancak örgütün şartlarının benim beklentilerimle uyuşmadığını anlamam ve aileme duyduğum özlem neticesinde kaçmaya karar verdim.”

Bir diğer örgüt üyesi ise örgüte katılma sürecini şöyle özetlemiştir:

“Eşimle isteyerek evlenmiştim. Evlendikten kısa süre sonra İstanbul’a göç ettik. Burada bir de çocuğumuz olmuştu. Ancak maddi sıkıntılar yaşıyorduk. Eşim bu sıkıntıları sürekli bana yansıtıyordu. Ayrıca ikamet ettiğim yerdeki komşularım da hiç geçinemiyordum. Eşimin beni dövdüğü bir gün çok bunaldım ve ailemin yanına dönmek istedim. Ancak ailem de bana destek olmadı. Bunun üzerine çevremde örgütle bağlantısını olduğunu bildiğim birkaç kişiye örgüte katılmak istediğimi söyledim.”

6.2.1.5. Akraba Etkisi

Terör örgütlerine katılımda önemli faktörlerden birisi de akrabalık etkisidir. Türkiye genelinde özellikle de Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde akrabalık bağlarının kuvvetli olması bunda büyük bir etkidir. Terör örgütleri de eleman kazanmada akrabalık faktöründen sıklıkla yararlanmaktadır.

Örgüte katılımda, kırsala daha önceden akrabası gitmiş kişilerin akrabalık bağlarını kullanarak örgüte katılım sağladığı görülmektedir. Veya akrabalık bağları bulunan bireylerin biri diğerini etkilemek suretiyle örgüte katılım sürecini hızlandırdığı görülmüştür. Akrabasının telkinleriyle örgüte katılmaya karar verdiğini ifade edenler önemli bir bölümü teşkil etmektedir. Bu duruma örnek olarak bir örgüt mensubu şunları belirtmektedir:

“Dayımın oğlu ile beraber lokantada garson olarak çalışıyorduk. Lokanta kapandıktan sonra ise bulaşık ve temizlik işlerine bakıyorduk. Dayımın oğlu bana sürekli olarak ‘dağa gidelim, orada iş güç yok, silahımız olur, rahat rahat yaşarız’ şeklinde telkinlerde bulunuyordu. Ben de bunun üzerine örgüte katılmaya karar verdim.”

Bir diğer örgüt mensubu da katılım sürecini şöyle ifade etmiştir:

“Akrabalarının propagandaları neticesinde örgütün dağ kadrosuna katılmaya

karar verdim. Akrabalarımın terör örgütünde herkesin kardeş olduğu, Kürt sorununun çözülerek özgürlük ve barışın getirileceği propagandalarına inanarak örgüte katıldım. Bir defaya mahsus gidip görmek istedim fakat geri dönemdim.”

6.2.1.6 Arkadaş/sevgili Etkisi

Örgüte katılımı etkileyen bireysel faktörler arasında yaşanan duygusal ilişkilerin de önemli bir yer teşkil ettiği, bazı bireylerin yaşadığı duygusal ilişkinin bir neticesi olarak sevgilisinin etkisi ile örgüte katıldıkları yapılan mülakatlarda elde edilen bulgulardandır. Sınırdaki ilçelerimizden birinde yaşayan bir genç kız arkadaşının etkisiyle örgüte katılımını şu şekilde anlatmaktadır:

“parti teşkilatına gidip gelmeye başladığımda oradaki etkinliklere katılan bir kızla tanıştım. Tanıştıktan sonra kısa sürede samimiyetimiz arttı ve aramızda bir ilişki başladı. Bana bir gün ‘istersen birlikte örgüte katılalım, orada sürekli görüşebiliriz, daha özgür oluruz, şu anda örgüte katılmak üzere hazırlanan bir grup var, bu grup ile akşam gideriz’ şeklinde bir teklifte bulundu. Ben de bu teklifi reddedemedim.”

Doğrudan yaşadığı duygusal ilişki, sevdiği kişinin etkisi yanında sevdiği kızın başkası ile evlenmesi sonucunda bir boşluk hissederek terör örgütüne katılmaya karar verdiğini ifade eden örgüt mensuplarını bu kategoride değerlendirmek mümkündür.

Bu başlık altında duygusal olmayan arkadaş etkisinden bahsetmek gerekmektedir. Sahip olduğu arkadaş çevresinin etkisi ile örgüte katılımlar da kayda değer orandadır. Bir örgüt mensubu arkadaş etkisini şöyle ifade etmektedir:

“Üniversitede okurken ilk senem sonunda sınıfta kalmıştım. İkinci yıl başladığımda okulda kendimi çok yalnız hissediyordum. Bir arayış içerisine girmeye başladım. Daha sonra okulda benim gibi Kürt kökenli olan öğrencilerle birlikte zaman geçirmeye başladım. Bu arkadaşlarla toplandığımızda Özgür Halk, Yurtsever Gençlik gibi dergiler okuyorduk. Örgütten, gerillalardan bahsediyorduk. Tüm bunların etkisiyle ben de örgüte katılmaya karar verdim.”

6.2.1.7. Devam Eden Yargılama ve Aranıyor Olma

Örgüte katılımı önemli etkenlerden birisi de devam eden yargılamalardır. Örgütün legal uzantılarıyla tanışan gençler buralarda yapılan propagandalar neticesinde sokak eylemlerine yönlendirilmekte ve doğrudan suça itilmektedirler. Bu şekilde suça itilip devam eden yargılamasından kurtulmak için örgüte katılanlar olmaktadır. Kadın bir örgüt üyesi devam eden yargılamanın ve aranıyor olmanın örgüte katılımındaki etkisini şöyle ifade etmektedir:

“Bir ağabeyim, bir de kız kardeşim örgütün kırsalında 91 ve 92 yıllarında öldürüldüler. Birçok akrabam da örgütte faaliyet göstermiştir. Ailemizden çok fazla kırsalda ölen olduğu için ben dağa çıkmak istemiyordum. Şehirdeki legale daha yakın faaliyetlere katılıyordum. 90’lı yıllarda birkaç defa gözaltına alındım. 99 yılında örgüte yardım yataklıktan devam eden mahkemelerden birinden tutuklanmam çıktığını ve polis beni aradığını öğrendiğim için dağ kadrosuna katılmaya karar verdim.”

Diğer bir örgüt üyesinin benzer ifadelerine aşağıdaki örnek verilebilir:

“99 yılında İstanbul’da HADEP’e gidip gelmeye başladım. Hem iş yerinde

hem de partiden birlikte olduğum bir arkadaşım, ailesiyle yaşadığı sıkıntılar neticesinde örgütün kırsal kadrosuna katıldı. Ailesi bu durumla alakalı beni suçlamaya başladı ve üzerimde baskı kurdu. Bu süreçte HADEP'ten de birkaç yönetici hem polis tarafından arandığımı hem de arkadaşımın ailesinin bana ve aileme zarar vereceğini söylediler. Ben de bu korkuyla örgüte katılmaya karar verdim.”

6.2.1.8. Etnik Milliyetçilik

Örgüte katılımı da öne çıkan önemli faktörlerden biri de etnik milliyetçilik duyguları olarak karşımıza çıkmaktadır. Sahip olduğu etnik milliyetçilik duygularının etkisi ile veya yapılan propagandalar neticesinde örgüte katılanlar önemli bir oranı teşkil etmektedir. Bu bölümde daha önce de ifade edildiği üzere sadece bir faktörün etkisi ile katılımı da ziyade birçok faktörün etkileşimi sonucu örgüte katılımın gerçekleştiği görülmektedir. Dolayısıyla sadece bir faktörün etkisi ile örgüte katılım olmuş demektir demek oldukça iddialı bir cümle olacaktır. Ancak çoğu zaman birçok faktörün etkileşimi rol oynamakta ve bir faktör mevcutların üzerinde baskın gelerek son kararın verilmesinde etkili olmaktadır. Etnik milliyetçilik örgüte katılımı etkisini de bu gözle değerlendirmek gerekmektedir.

Kürt halkının uzun yıllardır ezildiğine, terör örgütünün Kürt halkının haklarını savunan bir örgüt olduğuna ve bu hakları almak için silah kullanmaktan başka yol olmadığına inanlar bu kategoride değerlendirilmektedir.

Etnik milliyetçilik etkisiyle örgüte katıldıklarını ifade eden örgüt üyelerine örnek olarak aşağıdaki ifadeler yer verilmiştir.

“Ben 1998'ten beri terör örgütü mensubuyum. Örgüte bilerek ve isteyerek katıldım. Amacım Türkiye Cumhuriyeti içerisinde demokratik özerk bir Kürt bölgesi kurulmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda da yaşamaya devam edeceğim.”

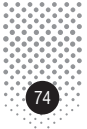
“Mersin'de üniversite öğrencisi iken dergi dağıtımı ile uğraşıyordum. Bu süreçte yapılan bir operasyon neticesinde tutuklandım. Cezaevinden çıktığımda askerlik sürecim de yaklaşıyordu. Ancak askere gitmek istemiyordum çünkü devlet düzenine karşıyım. Örgütün Kürt halkının özgürlüğü için mücadele ettiğine inandığım için askere gitmek yerine bu harekete katılmaya karar verdim.”

6.2.1.9. İşsizlik ve Ekonomik Sorunlar

Yapılan mülakatlarda örgüte katılımı da rol oynayan faktörler arasında işsizlik ve ekonomik sorunlar bir diğer önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı kişiler yaşadıkları ekonomik sorunlardan dolayı örgüte katılmayı bir çıkış yolu olarak görmektedirler. İşsiz olma, bireyi hayata bağlayacak ve kaybedilmesinden çekinilecek “iş” gibi bir bağın olmaması örgüte katılımı da önemli bir rol oynamakta ve katılımı etkileyen veya katılım sürecini hızlandıran etken bir rol oynamaktadır.

Bu duruma örnek olarak örgüt üyeleriyle yapılan mülakatlardan yapılan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“KATÜ Maliye'de okuduğum dönemde derslerde sıkıntılar yaşıyordum. Maddi olarak da sorunlarım vardı. Üniversiteden PKK ile irtibatlı olduğunu bildiğim birisi vardı. Onunla arkadaş oldum. Onun vasıtasıyla dergi dağıtımı

ve eğitim almam amacıyla Avrupa'ya gönderildim. Ancak daha sonra İran'a gönderildim.”

6.2.1.10. İntikam Duygusu

Bireyin geçmiş hayatında yer alan kötü tecrübelerden kaynaklı intikam alma duygusu da örgüte katılım kararı vermede önemli rol oynamaktadır. Burada özellikle daha önceden örgüt içinde yer alıp da güvenlik güçleri ile girdikleri çatışma sonucu öldürülenlerin yakın akrabalarının intikam alma duygularının ön plana çıktığı görülmektedir.

İntikam duygusunun etkisi ile örgüte katıldığını ifade eden bir örgüt üyesi şunları söylemektedir:

“Örgüte daha önceden iki akrabam katılmıştı. Onların sonradan güvenlik güçleri ile girdikleri çatışmalar sonrası öldürüldüklerini duydum. O akrabalarımı çok seviyordum, benim yaşlanımdaydılar. Bu durum beni çok etkiledi. Onlara duyduğum sevgi nedeniyle devletten onların intikamlarını almak istedim. Bu yüzden de örgüte katılmaya karar verdim.”

6.2.1.11. Özenti ve Takdir Edilme Arzusu

Çocukluk ve gençlik dönemlerinde yaşanan özenti ve takdir edilme arzusu terör örgütünün eleman kazanmada başvurduğu ve kullandığı bir duygu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle önlerinde bir rol modele sahip olmayan, evlerinde (özellikle çok nüfuslu ailelerde) kendilerine bir birey olarak değer verilmeyen, ebeveyn ilgisinden ve sevgisinden yoksun çocuk ve gençlerde bu duygu örgüt tarafından bir istismar malzemesi olarak kullanılmakta ve örgüte katılımıda önemli rol oynamaktadır. Bu süreçte terör örgütünün yazılı ve görsel yayınlarla yapılan propaganda faaliyetleri örgüte katılımıda temel araçlardır. Öte yandan, örgüte katılmak bazı bireyler için adeta bir prestij ve statü sağlamaktadır.

Bu tür arzularının etkisi ile örgüte katılanların mülakatlarından bazı alıntılar örnek olarak aşağıda verilmiştir:

“Hakkârî”den birçok kişinin örgüte katıldığını duyuyordum. İsim olarak hepsini tanımasam da tanıdığım da birçok insan örgüte gidiyordu. Çevremdeki insanlar örgüte katılanların arkasından kahramanmış gibi konuşuyorlardı. Ben de bu duruma çok imreniyordum. Sonradan ben de örgüte katılmaya karar verdim.”

6.2.1.12. Kişisel Sorunlardan Kaçış

Öte yandan bazı bireylerin aslında kişisel sorunlarından kaçmak amacıyla örgüte katıldıkları veya örgütü sığınılacak bir yer olarak gördüklerine dair örnekler de vardır. Örgüte katılım sürecinde kırsala çıkarken yakalanan başörtülü genç bir kadının neden örgüte katılmak istediği sorulduğunda verdiği cevap dikkat çekicidir ve kişisel sorunlardan kaçışa bir örnek teşkil etmektedir:

“Babam hasta, yıllardır yatağa bağımlı ve bakıma muhtaç olarak yaşıyor. Evde erkek gibi çalışmaya mecburum ve yıllardır bu durum devam ediyor. Bundan dolayı hayattan bıktım. Kaçış yolu olarak dağa gitmeye karar verdim, intihar haram olmasa intihar edeceğim. Bari dağa gideyim de ya dağdakiler beni öldürsün ya da çatışmada öleyim de kurtulayım şeklinde düşünerek

dağa gitmeye karar verdim.”

6.2.2. Örgüte Katılımı Etkileyen Örgütsel Faktörler

Bireylerin örgüte katılma sürecinde örgütler çoğunlukla süreci belirleyen baskın yapılardır. Diğer bir ifade ile örgütler etken taraf olarak muhtemel bireyleri belirler ve bu bireyleri, örgüte kazandırmak için bir dizi yol, yöntem, söylem ve stratejiyi uygulamaya koyarlar. PKK/KCK terör örgütünün uygulamaya koyduğu yöntemler; 1) Gençlerin suçla itilerek sabıkalı hale getirilmesi, 2) Kaçırılma, zorlama, tehdit, kandırılma, 3) Örgüte ilişkili yapıların eleman kazanma sürecinde kullanılması, 4) Örgütsel yayınların etkisi, 5) Cezaevi faaliyetleri, 6) Avrupa faaliyetleri olarak özetlenmiştir

6.2.2.1. Gençlerin Suçla İtilerek Sabıkalı Hale Getirilmesi

Terör örgütünün bireyleri ve özellikle de çocukları toplumsal olaylara müdahil ederek hem örgütün tabanını canlı tutmaya çalıştığı hem de örgüte katılacak yeni bireyleri katılım öncesinde hazırladığı görülmektedir. Örgüt, gençleri suçla itilerek onları sabıkalı hale getirmekte ve bu gençlerin ileride potansiyel bir örgüt üyesi olmalarını sağlamaktadır. Bu örgüt açısından bir anlamda eleman kazanma sürecinde yeni adayların hazırlanması aşamasıdır. Yapılan mülakatlarda bu durumu teyit eden ifadelere sıkça rastlanılmıştır. Örneğin bir örgüt üyesi bu durumu şu ifadelerle özetlemiştir:

“Örgüte katıldıktan sonra yaşı küçük çok sayıda gencin örgüte katıldığını ve bunların büyük şehirlerde yapılan korsan gösteriler, izinsiz toplantılar, Molotof atma ve araç yakma, örgüt ve Öcalan lehine slogan atma gibi eylemler neticesinde Kürt gençlerinin suçla itilerek sabıkanmalarını ve devamında terör örgütüne katılmalarının sağlandığını gördüm. Toplumsal olaya karışan veya cezaevine giren insanların gözleri daha kara oluyor ve daha çok itaatsizleşiyor. Örgüte katılımlarda bu husus önemli olduğu için toplumsal olaylara karışan veya örgüt bağlantılı bu tür bir suçtan dolayı cezaevine girip çıkan insanlara örgüte katılımla ilgili propaganda yapıldığında o insan direk olarak örgüte katılmaktadır. Taş atan çocuklar yasaının uygulanmasının yanlış olduğu kanısındayım. Bunun en büyük sebebi ise bu olaylardan dolayı gözaltına alınan gençlerin örgüt tarafından daha kolay kandırılması ve örgütün dağ kadrosuna katılmalarını kolaylaştırmasıdır.”

6.2.2.2. Kaçırılma, zorlama, tehdit, kandırılma

Terör örgütünün eleman kazanma faaliyetlerinin yoğun olduğu bölgelerde bulunan halkın en önemli sorunlarından biri de örgüt tarafından toplum üzerinde kurulan baskı ve şiddete dayalı korkudur. Özellikle bu bölgelerin terör örgütünün kırsal yapılanmalarına olan yakınlığı, örgüt kamplarına ulaşımın diğer bölgelere kıyasla daha kolay olması örgütün bölge halkı üzerindeki baskısını çok daha reel hale getirmiştir.

Halkın üzerinde kurulan bu baskı, korku ve şiddet, örgütün eleman kazanma stratejisinin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu türden baskılar veya tehditler sonucu örgüte katılan bireylerin sayısı da oldukça fazladır. Terör örgütünün baskılarından dolayı örgüte katılanların açıklamalarından bazı örnekler aşağıda verilmiştir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere sadece tehdit değil, kandırma neticesinde tuzağa düşürme ve dönüşü olmayan bir yola girmeye zorlama da bu süreçte örgüt tarafından kullanılan yöntemler arasında görülmektedir:

“partinin gençlik kollarından arkadaşlarla beraber piknik yapmaya gitmiştik. Mangal yaptığımız akşam saatleri esnasında silahlı teçhizatlı 4 terörist yanımıza geldi. Aralarından birisi “arkadaşlar aramıza hoş geldiniz” dedi. Ben pikniğe geldiğimizi, sonrasında da evimize döneceğimi söylediğimde teröristlerden birisi silahı bana doğrulttu ve “sen artık katılım yapmışsın, bir yere gidemezsin” dedi. Bizi pikniğe getiren gençlik kollarındaki arkadaş ise teröristlerden bir miktar dolar alarak yanımızdan ayrıldı.”

İçinde bulunduğu ekonomik zorluklardan yararlanılarak kandırılan ve neticede örgüte katılan bir diğer örgüt üyesinin hikâyesi de şöyledir:

“Kaçak yollardan girdiğim İran’ın Urumiye şehrinde bir inşaatta elektrik işi yapıyordum. Ancak İran’da kaçak olduğumuz için tedirgin biçimde çalışıyorduk. Burada tanıştığım Hüseyin adlı bir arkadaş Irak’ın Süleymaniye şehrine beni götürbileceğini söyledi. Orada inşaat işlerinde çok para olduğunu, hem de daha güvenli şartlarda çalışabileceğimi söyledi. Teklifi kabul ettim ve kısa süre içerisinde yola çıktık. İran-Irak sınırına geldiğimizde geçiş yapabilmek için PKK’lılardan yardım isteyeceğimizi söyledi. Beni PKK’lı gruba teslim ettikten sonra arkadaşım ayrıldı. O dakikadan sonra tuzağa düşürüldüğümü anladığımda artık her şey için çok geçti.”

6.2.2.3. Örgütle İlişkili Yapıların Eleman Kazanma Sürecinde Kullanılması

Terör örgütüne yakınlığı ile bilinen siyasi partiye ait kurum, yapı ve örgütlenmelerin örgütün kırsal kadrosuna eleman kazandırma yönünde kullanıldığı ve bu faaliyetlerinde de etkili sonuçlar alındığı mülakatlarda öne çıkan diğer bir husustur. Görüşülen örgüt üyelerinin bir kısmının örgüte katılım hikâyelerinin ilk olarak bu siyasi parti binalarında veya eylemlerinde başladığı görülmektedir. Buralarda tanıştıkları insanların etkisi veya yönlendirmesi ile örgüte katılımların gerçekleştiği görülmektedir.

Bu şekilde örgüte katılan örgüt üyelerinin cümlelerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“İstanbul’da tekstil işinde çalışıyordum. İşyerindeki birçok arkadaşım o dönemki adıyla DEHAP’a üyeydi. Ben de onların telkiniyle partiye gidip gelmeye başladım. Özellikle sık olarak DEHAP’ın açmış olduğu folklor kursuna gidip geliyordum. Burada partinin gençlik kollarında çalışan bir arkadaş bana canlı kalkan eylemi yapılacağını, benim de buna katılmam gerektiğini söyledi. “Ne asker ne de dağdakiler ölmesin” şeklinde konuşması beni çok etkilemişti. Ben de insan ölümlerine dur demek için bu eyleme katılmaya karar verdim. Bu süreç sonunda örgüte katıldım”

“Belediyeye ait olan Gençlik evine sık sık giderdim. Burada genellikle Kürtlerin mücadelesi, PKK’nın son durumu gibi meselelerden bahsederdik. Ayrıca aylık olarak çıkartılan Özgür Halk ve Yurtsever Gençlik dergilerini de burada okumaya başladım. Bu süreçte PKK’ya karşı sempati çok artmıştı. Herhangi bir işte çalışmadığım için babamla yaptığımız bir kavga sonucu örgüte gitmeye karar verdim.”

6.2.2.4. Örgütsel Yayınların Etkisi

Bireylerin örgüte katılmasında önemli faktörlerden biri de örgüte katılımın örgütün yayınları

tarafından teşvik edilmesidir. Bu tür yayınlar, özellikle kişilik gelişimini tamamlamamış, ailesi ile problem yaşayan, evinde ilgi ve alaka görmeyen, sevgiye muhtaç çocuk ve gençler üzerinde etkili olmaktadır. Bu yayınların hiç de küçümsenemeyecek bir etki oluşturduğu ve bireylerin örgüte katılma kararlarında yönlendiren olduğu yapılan mülakatlarda elde edilen bulgulardandır. Yeri gelmişken alan mülakatları esnasında görüşülen Hakkâri bir öğretmenin aşağıdaki ifadesi bu gibi yayınların bireyleri örgüte katılmaya nasıl özendirildiğini anlatması açısından önemlidir:

“Roj TV dağları övüyor. Elimde bir silah, He-man gibiyim. Şimdi dağdaki adamlar çocukların He-man’leri. TRT 6 daha cazip hale getirilmelidir. Roj neden gençleri çeker? Bu psikologlar tarafından incelenmeli ve buna göre TRT 6’nın yayınları gözden geçirilmelidir.”

Diğer bir kadın örgüt üyesi ise örgüte katılmasında bu yayınların etkisini şöyle anlatmaktadır:

“Lise ikinci sınıftan sonra okul arkadaşlarımın etkisiyle örgütü anlatan internet sitelerine girmeye başladım. Ayrıca ROJ TV ve Mezopotamya FM de dinliyordum. Buralarda gördüğüm gerillalardan, duyduğum haberlerden çok etkileniyordum. Özellikle kadın gerillaların halkları uğruna savaşması beni çok etkiliyordu. Dayımın kızı ile sürekli bu meseleleri konuşuyorduk ve sonunda birlikte örgüte katılmaya karar verdik.”

6.2.2.5. Cezaevi Faaliyetleri

Terör örgütünün cezaevi faaliyetlerinin de bireylerin terör örgütüne katılmalarında etkili bir faktör olduğu görülmektedir. Farklı sebeplerden dolayı sempatican düzeyinde cezaevine giren bireylerin cezaevlerinde yürütülen faaliyetler veya baskılar neticesinde örgüte katılma kararı aldıkları yapılan mülakatlarda ortaya çıkan hususlardandır. Örgüte katılma hikâyesi bu şekilde başlayan çok sayıda birey olmakla beraber bu bireylerin ifadelerinden bazı örnekler şöyledir:

“Dayımın etkisiyle 1997 yılında HADEP binasına gidip gelmeye başladım. Bu süreçte parti bizi mitinglere, eylemlere gönderiyordu. Abdullah Öcalan’ın yakalanarak Türkiye’ye getirilmesi sonrasında da düzenlenen protesto yürüyüşüne ben de katılmışım. Bu yürüyüş sonrasında yakalandım ve tutuklandım. Cezaevinde kaldığım 3 ay boyunca bana sürekli örgütün dağ kadrosuna katılmam yönünde propaganda yapıldı. Ben de bu propagandaların etkisiyle cezaevinden çıkar çıkmaz örgüte katıldım.”

6.2.2.6. Avrupa Faaliyetleri

PKK terör örgütü 1980’li yıllardan itibaren Avrupa ülkelerinde faaliyet göstermeye başlamış, 1990’lı yıllarda da Avrupa genelinde legal görünümüne ulaşmış kuruluşlar ve kadro yapılanması sayesinde geniş bir ağa kavuşmuştur. Avrupa ülkelerinin örgüt faaliyetlerine yönelik tedbirler ve yasal/idari yaptırımlar uyguladıkları görülmekle birlikte, terör örgütünün bu ülkelerin demokrasi, insan hakları gibi konulara bakışını kullanarak yasal boşluklardan faydalandıkları ve bu yolla propaganda, eleman ve finans temini faaliyetlerini sürdürdüğü bilinmektedir. Farklı Avrupa ülkelerinde konfederasyon, federasyon, dernek, birlik, merkez vs. adı altında çok fazla sayıda yapılanma mevcuttur.

Terör örgütünün sahip olduğu bu alt yapı ve kuruluşlar aracılığıyla eleman kazanma faaliyetlerinde bulunduğu ve bu faaliyetlerinde başarılı olduğu yapılan mülakatlarda elde edilen

bulgularındır. Bu şekilde örgüte katılan bir örgüt üyesi terör örgütünün yurtdışı faaliyetleri üzerinden nasıl örgüte katıldığını şöyle anlatmaktadır:

“Yaşadığım maddi sıkıntılardan dolayı kaçak yollardan Almanya’ya gitmeye karar vermiştim. Ancak Almanya’ya girerken yakalandım. Burada iltica talebinde bulundum ve mülteci kampına yerleştirildim. Bu kampta görevli PKK üyeleri vardı. Onlar bana orada hem yardımcı oluyorlardı hem de Kürtlük hakkında, örgüt hakkında bilmediklerimi anlatıyorlardı. Bunlardan etkilenerek örgüte katılmaya karar verdim. Sonrasında da kurulan bağlantı ile İran üzerinden Kandil’e geçiş yaptım.”

Bir diğer örgüt üyesi ise örgüte nasıl katıldığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Yasadışı yollardan Yunanistan’a çalışmaya gittim. Atina’da bir lokantada iş buldum ve kaçak olarak çalışmaya başladım. Burada tanıştığım iki kişinin etkisiyle Atina’daki PKK kampına katıldım. Daha sonrada Süleymaniye üzerinden örgütün dağ kadrosuna gönderildim.”

Bu analizde de görüldüğü gibi örgütün eleman kazanmada kullandığı en önemli araç; örgüt ve örgütle bağlantılı yapılarca yürütülen propaganda faaliyetleridir. Ailevi sorunlar ve etnik duygular da bireysel karar süreçlerinde önemli diğer iki unsur iken “kaçırılma, zorlama, tehdit” ve “ekonomik sorunlar” örgüte katılıma iten faktörlerdir.

Bu sonuçlara göre; ekonomik ve sosyal sorunlar, arkadaş çevresi, işsizlik, kamu görevlilerinin hataları, Roj TV gibi propaganda araçları, örgüt baskısı, zorla evlendirme gibi sosyal sorunların etkili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu noktada da ekonomik alandaki yatırımlar, eğitim kalitesinin yükseltilmesi, bölgeye kaliteli kamu hizmetinin (personel, yatırım, alt yapı hizmetleri gibi) götürülmesi gibi hususlar birinci öncelikli olarak ele alınmalıdır.

Sonuç

Bireyin örgüte katılımını etkileyen biden çok faktör bulunmaktadır ve bunlar birbiri ile ilişkilidir. Genel gözlemimiz ya birkaç faktörün birlikte etkisi ile ya da birden fazla faktörün etkileşimi neticesinde bireylerin örgüte katılım kararı aldıkları şeklindedir. Bu faktörlerin tamamına bütüncül bir yaklaşımla bakmak ve bu yönde önleyici uygulamalar geliştirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

PKK/KCK terör örgütü üyelerinin örgüte katılım yaşına bakıldığında, 15-21 yaş arasında büyük bir yığılma olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgular literatürde terör alanında yapılan çalışmaların bulguları ile paralellik arz etmektedir. Çocuk ve genç yaştaki bireylerin terör örgütlerine daha kolay katıldıkları görülmektedir. Bu bulgu hemen tüm toplumsal hareketlerin temel insan kaynağını gençlerin oluşturduğunu sağlamaktadır. Çocuk yaştakilerin katılımı ise, irade ve bilişsel kabiliyetleri henüz gelişmemiş, yetişkinlerle aynı seviyede olmadığı aşikâr olan ve birçok konuda yetişkinlerine bağlı hayat sürdüren bireylerin örgüte katılım kararını sağlıklı bir düşünce süzgecinden geçirerek almadıklarını göstermektedir. Kısacası, çocukların örgüte katılımın, bilişsel kapasitesi gelişmiş bireylerin hür iradeleri ile aldıkları bir karar sonucu gerçekleşmediğini göstermektedir.

Bu konuyla birlikte değerlendirilmesi gereken bir diğer husus da terörün yoğun olarak yaşandığı bölgedeki aşırı nüfus artışıdır. Bölgenin sosyo-ekonomik durumu bu hızlı nüfus artışından doğan ihtiyaçları karşılamaktan çok uzaktır. Bu da hayattan bir beklentisi olmayan, geleceğe umutla bakamayan, kişiliksiz nesillerin yetişmesine neden olmaktadır. Bazı durumlarda, 10-15 çocuklu ailelerin çocuklarından en az birinin kaçakçılık yapmasına göz

yumdukları ve bu çocukları üzerinden kazandıkları para ile diğerlerinin geçimini sağladıkları sıklıkla dile getirilen hususlar arasındadır.

Bir kişinin örgütte olması kalabalık ailenin bir şekilde örgütle bağlantılı duruma gelmesine neden olmaktadır. Bir anlamda bu, örgütü ve örgüt söylemlerini bu aile içinde canlı ve güncel bir realite haline getirmektedir.

Burada “yaş” faktörünün “eğitim” faktöründen ayrı düşünülmesi doğru olmayacaktır. Zira terör örgütünün potansiyel eleman grubunu teşkil eden genç ve çocukların tamamı ilköğretim ve lise çağındadır. Elde edilen veriler bunlar arasında örgüte katılanların eğitim süreçlerini tamamlamadan terör örgütünün eleman hedefi haline geldiğini göstermektedir.

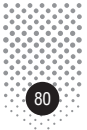
Zorla evlendirmeler, başlık parası, kız çocuklarına miras verilmemesi gibi hususlar birçok kızı çaresizlik içine atmaktadır. Sonuçta kız çocukları örgüte katılmayı bir kaçış yolu olarak görmektedirler. Buna karşılık kadınların örgüte katılımı örgüt tarafından “örgütün kadınlara gerçek anlamda sahip çıkarak onlara değer verdiği” şeklinde lanse edilmektedir. Bu konuda özellikle kız çocukların okutulması birçok açıdan önem arz etmektedir. Kız çocuklarının okullara gitmesinin sağlanması farklı problemlerin de önüne geçecektir.

Elde edilen bulgular arasında bir diğer dikkat çeken husus da artan etnik milliyetçilik duygusudur. Halkta etnik milliyetçilik duygusunun göreceli olarak arttığı ve örgüt propagandaları ile bu duygu üzerinde ayrılıkçı Kürt milliyetçiliği olgusunun güçlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu durumu etkileyen farklı nedenler vardır. Özellikle halktaki adaletsizlik ve mağduriyet algısı örgüt propagandaları ile sistemli şekilde pompalanmaktadır ve bu durum örgüte eleman kazanmada çok önemli bir işlev görmektedir.

Ortaya konulacak çözüm önerilerinin uygulanmasında bütüncül bakış açısını yakalamak çok önemlidir. Buna paralel olarak da terörle mücadele; teröristle mücadele ve terörizmle mücadele boyutlarını içermektedir ve bu boyutların eşgüdümlü olarak yürütülmesi gerekmektedir. Terörü besleyen sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik ve siyasal sorunların çözümü kadar teröristle mücadele de bu süreçte ön plana çıkmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki teröristle mücadele, terörle mücadele çabalarının küçük bir bölümünü (%15) içerirken terörün köklü çözümünü öngören terörizmle mücadele daha uzun soluklu ve çok sektörlü çabalarının tamamını içermektedir. Kazanma-kaybetme ikileminde sivil toplum, üniversiteler, medya ve devletin ilgili kurumlarının bütüncül çabaları sayesinde bireyleri terör örgütlerinden önce kazanılmalıdır.

Kaynakça

- Alkan, N. (2011). *Özgürlükten Araçsallığa PKK'da Kadınlar*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara.
- Alkan, N. (2007). *Söz Bitmeden*, USAK Yayınları, Ankara.
- Altuğ, Y. (1995). *Terörün Anatomisi*, Altın Kitaplar Yayınları, İstanbul.
- Arkonacı, S. A. (1998). *Psikoloji*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Atıcı, B. ve Gümüş, Ç. (2001). Bireylerin Terör Hareketlerine Katılım Durumları ile Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişki, 17-19 Ekim 2001 Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Bal, İ. (2010). Türkiye'de Terörle Mücadele: PKK Örneği, *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele*, Ed: İhsan Bal ve Süleyman Özeren, USAK Yayınları, Ankara, Ss.17-79.

- Baron, L. ve Straus, M. A. (1988). Cultural And Economic Sources Of Homicide in The United States. *Sociological Quarterly*, 29, 371-390.
- Berman, E. (2002). *Hamas, Taliban And The Jewish Underground: An Economist's View Of Radical Religious Militias*, [Http://Dss.Ucsd.Edu/~Elib/Tamir.Pdf](http://Dss.Ucsd.Edu/~Elib/Tamir.Pdf), (E.T: 01.12.2006).
- Borum, R. (2004). *Psychology of Terrorism*, Tampa: University of South Florida, [Http://Worlddefensereview.Com/Docs/Psychologyofterrorism0707.Pdf](http://Worlddefensereview.Com/Docs/Psychologyofterrorism0707.Pdf).
- Bravo, A.B.S. ve Dias, C.M.M. (2006). An Empirical Analysis Of Terrorism: Deprivation, Islamism And Geopolitical Factors, *Defence And Peace Economics*, 17(4), 329–341.
- Brynjar, L. ve Katja, S. (2004). *Causes Of Terrorism: An Expanded And Updated Review Of The Literature*, [Http://Rapporter.Ffi.No/Rapporter/](http://Rapporter.Ffi.No/Rapporter/) (E.T: 20.12.2007).
- Çaşın, M. H. (2008). *Uluslararası Terörizm*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Cemal, H. (2003). *Kürtler*, Doğan Yayıncılık, İstanbul.
- Cohen, L.E. Ve Land, K.C. (1987). Age Structure And Crime: Symmetry Versus Asymmetry And The Projection of Crime Rates Through The 1990s, *American Sociological Review*, 52, 170-183.
- Cooper, H. H. A. (1977). What is a Terrorist? A Psychological Perspective, *Legal Medical Quarterly*, 1: 8-18.
- Crenshaw, M. (1988). Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches, *Terrorist Organizations*, Ed: D. Rapoport, Columbia University Press, New York, Pp. 13–32.
- Crenshaw, M. (1985). An Organizational Approach to The Analysis of Political Terrorism, *Orbis*, 29 (3), 465-489.
- Croizer, B. (1960). *The Rebel*, Beacon Pres, Boston.
- Della, P. D. (1992). Political Socialization in Left-Wing Underground Organizations: Biographies of Italian and German Militants, *Social Movements and Violence: Participation in Underground Organizations*, Ed: D. Della Porta, Connecticut: Jai Press, Greenwich, Pp:120-138.
- Donnelly, C. (2004). *Terrorism in The Southern Philippines: Contextualizing The Abu Sayyaf Group As An Islamist Secessionist Organization*. Biennial Conference of The Asian Studies Association of Australia, Canberra.
- EGM (Emniyet Genel Müdürlüğü). (2011). *Terör Örgütleri Gençliği Nasıl Kazanıyor*, [Http://Www.Egm.Gov.Tr/Temuh/Mucadele2.Htm](http://Www.Egm.Gov.Tr/Temuh/Mucadele2.Htm), (E.T.16.08.2011).
- Ekici, S., Akdoğan, H. ve Kaptı, A. (2011). Factors Affecting Rates of Terrorism Incidents In Diverse Communities: Counter Terrorism in Diverse Communities, Ed: Siddik Ekici, The Netherlands: Nato Ios Pres Pp: 16-29.
- Fearon, J. D. ve Laitin, D.D. (2003). Ethnicity, Insurgency and Civil War, *American Political Science Review*, 97 (1). 75–90.
- Ferracuti, F. and Bruno, F. (1981). Psychiatric Aspects Of Terrorism in Italy, *The Mad, The Bad, And The Different: Essays in Honor of Simon Dinitz*, Ed: Barak Glantz & C. R. Huffs, MA: Heath, Lexington, Pp.199-213.

- Field, R. A. (1979). Child Terror Victims and Adult Terrorists, *Journal of Psychohistory*, 7(1), 71-75.
- Freud, S. (1955). Group Psychology And The Analysis of The Ego, *The Standard Edition of The Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Ed: James Strachey, 18: 63-143. Hogarth Press, London,
- Fromm, E. (1993). *İnsanda Yıkıcılığın Kökenleri*, (Çev. Şükrü Alpagut), İstanbul, Payel Yayınevi.
- Goldstein, K. B. (2004). Unemployment, Inequality and Terrorism: Another Look at The Relationship Between Economics and Terrorism. *Undergraduate Economic Review*, Vol.1, [Http://Digitalcommons.lwu.edu/User/Vol1/Iss1/6](http://Digitalcommons.lwu.edu/User/Vol1/Iss1/6), (E.T: 12.01.2009).
- Gurr, T.R. (1968). Psychological Factors in Civil Violence, *World Politics*, 20, 245-278.
- Hacker, F. J. (1976). *Crusaders, Criminals, Crazies: Terror And Terrorism in Our Time*, W.W. Norton, New York.
- Hudson, R. A. (1999). *The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes A Terrorist And Why?* Library of Congress, Federal Research Division, Washington DC.
- Jefferson, P. ve Pryor, F.L. (1999). On The Geography of Hate. *Economics Letters*, 65(3), 389-395.
- Kahya, Y. ve Özerkmen, N. (2007). *Bir Gulyabani: Organize Suç Örgütleri (Mafya)*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Köseli, M. (2006). *Povert, Inequality And Terrorism Relnship in Turkey*, (Doktora Tezi), Virginia Commonwealth University.
- Krueger, A.B. ve Maleckova, J. (2002). *Education, Poverty, Political Violence And Terrorism: Is There A Causal Connection?* <http://www.Nber.Org/Papers/W9074>, adresinden alınmıştır (21,10.2005).
- Land, K. C., Mccall, P. L. ve Cohen, L.E. (1990). Structural Covariates Of Homicide Rates; Are There Any Invariance Across Time and Social Space?, *American Journal Of Sociology*, 95 (4), 922-963,
- Lichbach, M. I. (1989). An Evaluation of Does Inequality Breed Political Conflict Studies, *World Politics*, 41, 431-470.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. Osman Akinhay ve Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Merton, R. K. (1938). Sociological Structure and Anomie, *American Sociological Review*, 3 (5), 672-382,
- Messner, S. F. ve Tardiff, K. (1986). Economic Inequality and Levels of Homicide: An Analysis of Urban Neighborhood, *Criminology*, 24 (2), 297-314.
- Onur, B. (1987). *Ergenlik Psikolojisi*, Hacettepe Taş Kitapçılık, Ankara, Ss.105-140.
- Özeren, S.(2010). *KCK, Bölge Halkının İradesini Gasp Eden Yapının Adıdır*, Bugün Gazetesi, (2010, 18 Ekim).
- Özeren, S. ve Sever, M. (2011). *Terörizm Paradoksu ve Türkiye*, Karınca Yayınları, Ankara.
- Özeren, S. (2011). Türkiye’de Paradigma Değişimi ve Terörle Mücadele, *Terörizm Paradoksu*

- ve Türkiye, Ed: Süleyman Özeren ve Murat Sever, Karınca Yayınları, Ankara, Ss: 44-65.
- Özeren, S. ve Başbüyük, O. (2011). Kendi Dilinden KCK: Sivil Siyaset Mi, Yeniden PKK mı?, *Terörizm Paradoksu ve Türkiye*, Ed: Süleyman Özeren ve Murat Sever, Karınca Yayınları, Ankara, Ss: 93-126.
- Özeren, S. Sözer, M. A. ve Demirci, S. (2010). Terör Örgütlerinde Militan Kimlik Profili: Türkiye'de Hizbullah Örneği, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, Ed: Murat Sever, Hüseyin Cinoğlu, Oğuzhan Başbüyük, Polis Akademisi Yayınları, Ankara.
- Piazza, J. A. (2006). Rooted in Poverty?: Terrorism, Poor Economic Development, and Social Cleavages, *Terrorism And Political Violence*, 18, 159–177.
- Poloma, M. (2004). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- Post, J. M. (2007). *The Mind of The Terrorist: The Psychology of Terrorism From The Ira To Al-Qaeda*, Palgrave Macmillan.
- Reinares, F. (2004). Who Are The Terrorists? Analyzing Changes in Sociological Profile Among Members of ETA, *Studies in Conflict and Terrorism*, 27(6), 465–488.
- Ross, J. I. (1993). Structural Causes of Oppositional Political Terrorism: Towards a Causal Model, *Journal of Peace Research*, 30 (3), 317-329.
- Runciman, W.G. (1966). *Relative Deprivation and Social Justice*, Routledge and Kegan Paul, London.
- Sageman, M. (2004). *Understanding Terror Networks*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Sambanis, N. (2004). *Poverty and The Organization of Political Violence*, Brookings Trade Forum 165-211.
- Sever, M. ve Özeren, S. (2011). Neden Hakkari, *Terörizm Paradoksu ve Türkiye*, Ed: Süleyman Özeren ve Murat Sever, Karınca Yayınları, Ankara, Ss. 127-160.
- Shaw, E.D. (1986). Political Terrorists: Dangers of Diagnosis and An Alternative To The Psychopathology Model, *International Journal of Law and Psychiatry*, 8(3), 359-368.
- Shaw, C.R. ve Mckay H.D. (1942). *Juvenile Delinquency and Urban Areas*, University of Chicago Press, Chicago.
- Sözer, M.A. ve Eski, U. (2011). Dünden Bugüne Hizbullah, *Terörizm Paradoksu ve Türkiye*, Ed.: Süleyman Özeren ve Murat Sever, Karınca Yayınları, Ankara, Ss: 161-200.
- Sprinzak, E. (1990). The Psychopolitical Formation of Extreme Left Terrorism in A Democracy: The Case Of The Weathermen, Ed: Walter Reich, *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies*, State of Mind, Cambridge University Press, Cambridge, Pp. 65–85.
- Stern, J. (2000). Pakistan's Jihad Culture, *Foreign Affairs*, 79, 115-133.
- Şemin, R. U. (1984). *Gençlik Psikolojisi*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, Ss.19.
- Teymur, S. (2008). *Analyzing and Understanding Terrorist Recruitment Process: How Can an Individual Be Stopped Before Joining Terrorist Organizations?*, Vdm Verlag, Germany.
- Turk, A. T. (1982). Social Dynamics of Terrorism, *Annals of The American Academy of Political and Social Science*, 463, 119-128.

- Volkan, V. (2010). Büyük Grup Kimliği ve Şiddet, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, Ed: Murat Sever, Hüseyin Cinoğlu, Oğuzhan Başbüyük, Polis Akademisi Yayınları, Ankara.
- White, J. R. (1998). *Terrorism: An Introduction*, CA: Wadsworth, Belmont.